

ΠΟΙΟΙ ΚΑΤΕΣΤΡΕΨΑΝ ΤΟΥΣ ΑΡΧΑΙΟΥΣ ΝΑΟΥΣ;

του̅ Πρωτοπρ. Κυριακου̅ Τσουρο̅υ,
Γραμματέως τῆς Σ. Ἐ. ἐπί τῶν αἰρέσεων.

Πολλά ἀπό τά «νεοεθνικά» ρεύματα, πού δραστηριοποιοῦνται καί στήν Ἑλλάδα, ἰσχυρίζονται συχνά, ὅτι οἱ χριστιανοί κατέστρεψαν τούς ναούς, τά ἱερά καί τά ἀγάλματα τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς θρησκείας, καταστρέφοντας, ἔτσι, ἔργα τέχνης καί μνημεῖα πολιτισμοῦ. Γιά νά στηρίξουν αὐτό τόν ἰσχυρισμό τους, ἐπιστρατεύουν μεμονωμένα περιστατικά καί προβάλλουν περιπτώσεις ἀκραίας συμπεριφορᾶς ὡς τήν ἐπίσημη γραμμή τῆς Χριστιανικῆς Ἐκκλησίας κατά τῆς ἀρχαίας θρησκείας.

«Ἡ Ὁρθοδοξία κατέστρεψε τούς ναούς μας», λένε¹. Σέ ἐρώτηση: «Τί πρόσφερε ἡ Ὁρθοδοξία στούς Ἑλληνες;», δίδεται ἡ ἀπάντηση: «Τήν καταστροφή ὅλων τῶν ναῶν, τῶν ἔργων τέχνης καί τῶν βιβλιοθηκῶν»². Οἱ χριστιανοί «ἔκαψαν ὅσα βιβλία δέν τούς βόλευαν, βεβήλωσαν τά ἑλληνικά ἱερά, κομμάτιασαν τά ἀγάλματα, γκρέμισαν τούς ἑλληνικούς ναούς, καταλήστεψαν τόν ἐθνικό πληθυσμό»³. Σέ συκοφαντικό ἄρθρο κατά τοῦ Χριστιανισμοῦ, ὑποστηρίζεται γιά τούς χριστιανούς, ὅτι «Ἡ πρώτη τους κίνηση ἦταν νά καταστρέφουν τούς ναούς καί τά ἀγάλματα τῶν Ἑλλήνων - στερώντας ἔτσι τόν κόσμο ἀπό ἀνεπανάληπτα δημιουργήματα τῆς ἀρχαίας τέχνης, γιά νά μὴ μείνει ἴχνος ἀπό τή “βδελυρή θρησκεία τῶν εἰδώλων”»⁴. Ὑπῆρχε, λένε, ἓνα κατευθυντήριο «σχέδιο», τό ὁποῖο κατηύθυνε τίς «χριστιανικές μάζες» ὥστε νά καταστρέψουν ὅ,τι ἑλληνικό. «Δέν πρέπει ποτέ νά ξεχνᾶμε ἐμεῖς οἱ Ἑλληνες», γράφουν, «ὅτι τά ἀκρωτηριασμένα ἀγάλματα πού θαυμάζουμε σήμερα στά μουσεῖα, οἱ ἐρειπωμένοι ναοί μπροστά στούς ὁποίους ἐκστασιάζονται οἱ καλλιτεχνικές φύσεις καί οἱ ἀρχαιόφιλοι...δέν εἶναι παρά τά φτωχικά λείψανα τοῦ τρομεροῦ μακελλιοῦ πού σπάραξε τήν ἑλληνική χώρα (καί ὄχι μόνο αὐτή) ἀπό τόν 4ο ὡς τόν 6ο τουλάχιστο αἰῶνα τῆς χρονολογίας μας»⁵.

Γιά νά ἐνοχοποιήσουν τό Βυζάντιο, ἐπικαλοῦνται συχνά τίς ἐπιδρομές τοῦ Ἀλάριχου κατά τῆς Ἑλλάδος τό 396 μ.Χ. καί τίς καταστροφές πού προξένησε στούς ἀρχαίους ναούς⁶. Ὅμως, ἓνα τέτοιο «ἐπιχείρημα» ἀποδεικνύεται ἔωλο, «δειγμα τῆς πιό χονδροειδοῦς προπαγάνδας ἢ ἄγνοιας» ἐκ μέρους τῶν «νεοεθνικῶν». Καί τοῦτο διότι, ἀποκρύπτουν ὅτι ὁ Ἀλάριχος δέν ἦταν Βυζαντινός ἀλλά Γότθος, ὅπως καί

¹ Περιοδ. «Διίπετες», τ. 31, σ. 34δ.

² Στό ἴδιο, τ. 43, σ. 36.

³ Περιοδ. «Ἄβατον», τ. 6, σ. 44.

⁴ Μάρ. Πλωρίτης, ἐφημ. «Τό Βῆμα», 11.6.2000.

⁵ Περιοδ. «Διίπετες», τ. 27, σσ. 26-27. Βλ. καί περιοδ. «Ἀπολλώνειο Φῶς», τ. 70, σ. 66.

⁶ Βλ. Στεφ. Μυτιληναίου, *Ὁ Μονοθεϊσμός στήν ἀρχαία Ἑλλάδα...*, σσ. 11 ἔξ.

οί μοναχοί πού τόν συνόδευσαν στίς καταστροφές ἦταν αίρετικοί ἀρειανοί, τούς ὁποίους ὁ ἴδιος ὁ Θεοδόσιος εἶχε καταδιώξει ἕνα χρόνο πρὶν⁷.

Βεβαίως, κανείς δέν μπορεῖ νά ἀρνηθεῖ ὅτι ὑπῆρξαν, κατά τήν πορεία τῆς ἐπικράτησης τοῦ Χριστιανισμοῦ, καί περιπτώσεις ἀνεξέλεγκτης ἐκδικητικῆς συμπεριφορᾶς τῶν ἐπί αἰῶνες καταδιωκομένων Χριστιανῶν κατά τῶν θρησκευτικῶν συμβόλων τῶν πρῶν διωκτῶν τους. Ἡ, ἀκόμη, καί αὐστηρές αὐτοκρατορικές ἀποφάσεις ἐναντίον ἐκπροσώπων τῆς ἀρχαίας εἰδωλολατρικῆς θρησκείας ἢ νόμοι πού ἐπέβαλλαν τό κλείσιμο τῶν εἰδωλολατρικῶν ναῶν. Ὁ αὐτοκράτορας Θεοδόσιος ὁ Β΄ ὑπέγραψε καί νόμο μέ ἐντολή καταστροφῆς ναῶν καί ἱερῶν τῆς ἀρχαίας θρησκείας. Ὅμως, ὅλα αὐτά, δέν ἦταν οὔτε μιά γενικευμένη τακτική ἐναντι τῶν ἀρχαίων ναῶν, οὔτε -πολύ περισσότερο- ἡ στάση τῆς Ἐκκλησίας.

Ὁ Χριστιανισμός ἀρχίζει νά ἐπικρατεῖ στά χρόνια τοῦ Μ. Κωνσταντίνου (313-337). Τό ἐρώτημα, λοιπόν, πού τίθεται εἶναι: ἀπό τότε καί στό ἐξῆς καταστράφηκαν οἱ ἀρχαῖοι ναοί ἢ μήπως πολλοί ἀπ' αὐτούς ἦταν ἤδη κατεστραμένοι ἢ ἐγκαταλελειμμένοι; Γιατί, γιά νά μιλήσει κανείς γιά καταστροφές ἀρχαίων ναῶν ἀπό τούς χριστιανούς πρό τοῦ Μ. Κωνσταντίνου εἶναι ἐξ ὀλοκλήρου παράλογο.

Σ' αὐτό τό ἐρώτημα ἔχουν ἀπαντήσει εἰδικοί καί ἐγκρατεῖς τῶν ἱστορικῶν πραγμάτων ἐπιστήμονες. Ἐμεῖς ἐδῶ θά περιοριστοῦμε νά ἐπιστρατεύσουμε κείμενα πού προέρχονται ἀπό τούς ἴδιους τούς ὁπαδούς καί ἐκπροσώπους τοῦ σύγχρονου πολυθεϊσμοῦ, μέσα ἀπό τά ὁποῖα ἀποδεικνύεται περὶτρανα, ὅτι πολλοί ναοί καί ἱερά τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς θρησκείας εἶχαν ὑποστῆ ὀλοκληρωτικές καταστροφές καί βανδαλισμούς αἰῶνες πρὶν τήν ἐμφάνιση τοῦ Χριστιανισμοῦ.

Καί πρωτίστως, θά ἐπικαλεσθοῦμε κείμενα ἐπιφανοῦς ἐκπροσώπου τοῦ «Υπάτου Συμβουλίου τῶν Ἑλλήνων Ἐθνικῶν», ὁ ὁποῖος καίτοι τάσσεται μ' ἐκείνους πού ἰσχυρίζονται, ὅτι οἱ χριστιανοί κατέστρεψαν τά ἀρχαῖα μνημεῖα, ἐν τούτοις, ὁμολογεῖ, καταγράφοντας ἱστορικά γεγονότα, ποιά ἦταν πράγματι ἡ κατάσταση τῶν ἀρχαίων ἑλληνικῶν ἱερῶν μερικούς αἰῶνες πρὶν ὁ Χριστιανισμός ἐδραιωθεῖ, ὡς ἡ ἐπικρατοῦσα θρησκεία. Καί βεβαίως, ἡ γνώμη του εἶναι ἰδιαίτερος βαρύνουσα, γι' αὐτό θά μεταφέρουμε ἐδῶ αὐτούσια τά δικά του κείμενα.

Ὁ συγγραφέας, λοιπόν, στό τρίτομο ἔργο του «ὑπὲρ τῆς τῶν Ἑλλήνων νόσου», τόμ. Γ', «Ἡ συρρίκνωση τῆς ἀρχαίας ψυχῆς», (ὁ τρίτος τόμος τοῦ βιβλίου φέρει τόν ὑπότιτλο «Ἐς ἔδαφος φέρειν»), μᾶς πληροφορεῖ ὅτι ἤδη ἀπό τόν 3^ο π. Χ. αἰῶνα ἀρχίζει ἡ καταστροφή ἑλληνικῶν πόλεων καί ἱερῶν ἀπό ἐπιδρομεῖς. Ἐπικαλούμενος τόν Κυρ. Σιμόπουλο, γράφει ὅτι πρῶτοι οἱ Αἰτωλοί, τόν 3^ο π.Χ. αἰῶνα, «ἀπογύμνωσαν ἢ κατέστρεψαν τά ἱερά καί τούς τόπους λατρείας πού

⁷ Βλ. περισσότερα καί ἀναίρεση αὐτοῦ τοῦ ἰσχυρισμοῦ στό Στ. Φανοῦ, *Ὁδηγός βιβλίων γιά τήν ἀρχαία Ἑλλάδα*, τόμ. Β', σσ. 318 ἐξ.

ἀποτελούσανε τόν κυριότερο συνδετικό ιστό, τόν θρησκευτικό δεσμό μεταξύ τῶν κρατουπόλεων... Τό 219 π. Χ. ὁ στρατηγός τῆς αἰτωλικῆς Συμπολιτείας Σκόπας, κυριεύει τό Δῖον τήν ἱερή πόλη τῶν Μακεδόνων καί καταστρέφει τά πάντα. Γκρεμίζει ὅλα τά κτίσματα, πυρπολεῖ καί τούς χώρους λατρείας. Τά ἴδια καί στό ἱερό τῆς Δωδώνης ἀπό τόν στρατηγό τῶν Αἰτωλῶν Δωρίμαχο. αταπάτησε κάθε ἱερό καί ὄσιο γράφει ὁ Πολύβιος»⁸.

Στή συνέχεια, ὁ Φίλιππος μέ τούς Μακεδόνες του, σέ ἀντίποινα, «πυρπόλησαν καί κατεδάφισαν τά ἱερά καί ἀνέτρεψαν ἢ κατέστρεψαν 2.000 ἀνδριάντες». Καί δέν περιορίστηκαν μόνο στήν Αἰτωλία ἀλλά προχώρησαν καί στήν Ἀττική, τό 200 π.Χ., ὅπως ἐξιστορεῖ ὁ Λίβιος, ὅπου « ἀτέστρεψαν καί τά μνημεῖα καί ἀνέσκαψαν τούς τάφους διασκορπίζοντας τά ὄστα τῶν νεκρῶν»⁹.

Ἀκολουθοῦν οἱ ἐπιδρομές τῶν Ρωμαίων, πού κράτησαν δύο ὀλόκληρους αἰῶνες καί ἔφεραν πράγματι «ἕς ἔδαφος» πόλεις, ναούς, ἱερά καί ἀγάλματα σέ ὀλόκληρη τήν Ἑλλάδα. Τό 194 π.Χ., ὁ Τίτος Φλαμίνιος, μετά τήν νίκη του κατά τοῦ Φιλίππου, «στέλνει караβιές ὀλόκληρες ἀπό κλεμμένα μαρμάρια καί χάλκινα ἀγάλματα γιά νά κοσμήσουν τό θρίαμβό του στή Ρώμη»¹⁰.

Τό 189 π.Χ., «ὁ Μάρκος Φούλβιος Νοβιλίος ληλατεῖ σύμφωνα μέ τήν καταγραφή τοῦ Πολύβιου τήν Ἀμβρακία **συμπεριλαμβανομένων καί τῶν Τερῶν τῆς** καί στέλνει σά λάφυρα στή Ρώμη, ἀγάλματα, ἐπιγραφές καί θησαυρούς»¹¹. Τό 181 π.Χ., «ἡ Σύγκλητος εἶχε ρίξει στήν πυρά τά ἔργα τῶν **Πυθαγορείων**»¹².

Τό 87 π.α.χ.χ.¹³, «ὁ ἄξεστος Σύλλας, καταστρέφει τήν Αθήνα πού εἶχε συμπαραταχθεῖ μέ τόν Μιθριδάτη, καί ἀμέτρητα ἀγάλματα, πίνακες ζωγραφικῆς καί θησαυροί, γίνονται ἀντικείμενα λεηλασίας καί μεταφέρονται στή Ρώμη, συμπεριλαμβανομένης τῆς ὀνομαστῆς **βιβλιοθήκης τοῦ Ἀπελλικῶνος** καί τοῦ περίφημου πίνακα τοῦ Ζεύξιδος...Ὁ ἴδιος ἄρπαγας στρατοκράτης ἦταν ἐπίσης αὐτός πού ἄρπαξε τό **χρυσελεφάντινο ἄγαλμα τῆς Αθηνᾶς τοῦ Ἀλαλκομένειου ἱεροῦ τῆς Βοιωτίας**, ἔβαλε χέρι στά ἱερά τῆς Ἐπιδαύρου...τῆς Ὀλυμπίας καί τῶν Δελφῶν»¹⁴.

Τό 55 π.α.χ.χ., «ὁ φοβερός ἔρρης...ληλάτησε τά καλλιτεχνήματα καί τούς θησαυρούς ὅλης τῆς νότιας Ἑλλάδας, ἔκλεψε τό χρυσό ἀπό τόν Ναό τῆς Αθηνᾶς στήν Αθήνα...ἄρπαξε ἀπό τήν Τένεδο τό λατρευτικό ἄγαλμα τοῦ τοπικοῦ ἡμίθεου Τέννητος, καταλήστεψε τόν πανάρχαιο Ναό

⁸ Βλ. Ρασσιᾶ, Ὑπέρ τῆς τῶν Ἑλλήνων νόσου, τόμ Β', Ἡ συρρίκνωση τῆς ἀρχαίας ψυχῆς, σ. 50.

⁹ Αὐτόθι, ἀπό τό βιβλίο τοῦ Κυρ. Σιμόπουλου, Ξενοκρατία, Μισελληνισμός καί Ὑποτέλεια, Αθήνα, 1990.

¹⁰ Αὐτόθι, σ. 58.

¹¹ Αὐτόθι, σ. 60.

¹² Αὐτόθι.

¹³ Πρίν. ἀπαρχήν. χριστιανικῆς. χρονολογίας.

¹⁴ Αὐτόθι, σ. 61, (ὑπογραμμίσεις δικές μας).

τῆς Ἡρας στή Σάμο, τό Ναό τῆς Ἀρτέμιδος στήν Πέργαμο, λεηλάτησε ὅλα τά μνημεῖα τῆς Ἀσπένδου στήν Παμφυλία»¹⁵.

«Ὁ Αὐγουστος...κλέβει ἀπό τήν Τεγέα καί μεταφέρει στή Ρώμη τό περίφημο ἄγαλμα τῆς Ἀλέας Ἀθηνᾶς...Ὁ αλιγούλας διάλεγε ἐλληνικές προτομές καί πρόσταζε νά τίς ἀποκεφαλίζουν καί νά προσθέσουν σέ αὐτές τό δικό του κεφάλι(!)...Ὁ Νέρωνας, κλέφτης ἐπίσης πεντακοσίων χάλκινων γλυπτῶν ἀπό τοὺς Δελφούς...»¹⁶.

Συμπερασματικά, ὁ ἐν λόγῳ συγγραφέας μᾶς πληροφορεῖ ὅτι οἱ Ρωμαῖοι «μέσα σέ λιγώτερο ἀπό δύο αἰῶνες τή μετέτρεψαν (τήν Ἑλλάδα) σέ ἐρειπωμένη ἐπαρχία τους, σέ μιά χώρα ὅπου **“οἱ λίθοι μόνον”** θύμιζαν **“τή σεμνότητα καί τό μέγεθος τῆς Ἑλλάδος”** (Δίων Χρυσόστομος)». Καί καταλήγει: **«ὁ Πανσανίας (σφ. 2ος μ.Χ. αἰ.) οὐσιαστικά θά δεῖ καί θά περιγράψει μιά χώρα ἐρειπωμένη καί ὀλιγάνθρωπη, τῆς ὁποίας ἀρκετές πόλεις εἶναι ἤδη ἔρημες, τά δέ ἱερά εἶναι κατά πλειοψηφία χορταριασμένα καί μέ γκρεμισμένες τίς στέγες...Ὁ Ρωμαῖος ποιητής Γιουβενάλλης... θά γράψει ἐπίσης καί τά ἐξῆς:...Σήμερα δέν μπορεῖς νά ἀρπάξεις ἀπό αὐτούς, ὅταν πατήσεις τό φτωχό τους τόπο, τίποτε ἄλλο ἀπό μερικά βόδια καί φοράδες, τοὺς ἐφέστιους Θεούς ἀπό τό σπιτικό τους καί κανένα περίεργο ἄγαλμα, ἄν ἔχει μείνει κανένα στά ἱερά τους...»**¹⁷.

Αὐτά ἐξιστορεῖ μέ ἐθνικό πόνο ὁ ἐκπρόσωπος τοῦ Υ. Σ. Ε. Ε. - καί μᾶς βρῖσκει συμπάσχοντας, γιατί ἔχει ἀπόλυτο δίκιο -. Ὅμως, πῶς συμβιβάζονται ὅλα αὐτά μ' ἐκεῖνα τά «ἀποφθεγματικά» πού ἀκούσαμε πιό πάνω, ὅτι οἱ χριστιανοί «ἔκαψαν ὅσα βιβλία δέν τοὺς βόλευαν, βεβήλωσαν τά ἐλληνικά ἱερά, κομμάριασαν τά ἀγάλματα, γκρέμισαν τοὺς ἐλληνικούς ναούς, καταλήστεψαν τόν ἐθνικό πληθυσμό», καί ὅτι ἡ Ὀρθοδοξία προσέφερε «Τήν καταστροφή ὅλων τῶν ναῶν, τῶν ἔργων τέχνης καί τῶν βιβλιοθηκῶν»;

Παρόμοιες «ὁμολογίες» συναντᾶμε καί σέ ἄλλα περιοδικά. Ἐπιλεκτικά μεταφέρουμε ἐδῶ δύο ἀκόμη ἀντιπροσωπευτικά κείμενα πού προέρχονται ἀπό περιοδικά τοῦ «νεοεθνικοῦ» νεοπολυθεϊστικοῦ «χώρου»: «Οἱ πληροφορίες πού παραδίδουν ὁ Πανσανίας, ὁ Στράβων καί ὁ Πολύβιος γιά τίς ἐκτεταμένες ἐπιχειρήσεις ἀρπαγῆς ἐλληνικῶν ἔργων τέχνης ἐντυπωσιάζουν, ὅσον ἀφορᾶ στοὺς ἀριθμούς καί τήν ἀξία τῶν μνημείων, πού μεταφέρθηκαν στή Ρώμη. Πεντακόσια ἀγάλματα ἀπό τοὺς Δελφούς, τρεῖς χιλιάδες ἀπό τή Ρόδο καί ἑκατοντάδες γλυπτά καί ἔργα ζωγραφικῆς ἀπό τήν ὀρινθο ἔγιναν λεία κατακτητῶν. Ὅτι εἶχε ἀπομείνει μέχρι τήν ἐπικράτηση τοῦ Χριστιανισμοῦ ὡς ἐπίσημης θρησκείας τοῦ υζαντίου, ἔγινε στόχος γιά καταστροφή ἀπό τό νέο μισελληνικό καθεστῶς, μέ τήν ἀνοχή καί τίς εὐλογίες τοῦ ὁποίου «ἀλώνιζαν» ὀρδές βαρβάρων καί λαφυραγωγοῦσαν, ὅτι εὗρισκαν στό δρόμο τους. Ἐκτός ἀπ' αὐτούς ὅμως καί οἱ χριστιανοί τοῦ

¹⁵ Αὐτόθι.

¹⁶ Αὐτόθι, σ. 62.

¹⁷ Αὐτόθι, σσ. 62-63, (καί δικές μας ὑπογραμμίσεις).

έλλαδικου χώρου δέν ἦταν ἄμοιροι μιαιῶν πράξεων. Ὅχι μόνον κατέστρεφαν κτήρια καί ἀκρωτηρίαζαν ἀγάλματα, ἀλλά πωλοῦσαν “δι’ ὀλίγα τάλλαρα” τά τεμάχιά τους σέ ξένους ἐπισκέπτες»¹⁸.

Τά ἴδια ἐπαναλαμβάνει καί ἄλλο περιοδικό τοῦ «χώρου»: «Ἡ Λεηλασία τοῦ Ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ προσλαμβάνει δραματικές διαστάσεις ἐπί Νέρωνος, ὁ ὁποῖος “Πεντακοσίας θεῶν τέ ἀναμίξ ἀφείλετο καί ἀνθρώπων εἰκόνας χαλκάς” (Πανσανίας, Φωκικά 71). Μεταξύ τῶν κλοπιμαίων ἦσαν καί ἡ πασίγνωστη ὄρη τοῦ Anzio, ἡ ασσάνδρα, ὁ ἔρωσ τοῦ Πραξιτέλους, ὁ θνήσκων Γαλάτης, ὁ Απόλλων τοῦ Σκόπα, ἡ “εὐκνημα” Ἀμαζόνα τοῦ Στρογγυλίωνος καί ἓνα μικρό ἄγαλμα τοῦ Ἀλεξάνδρου, τό ὁποῖο εἶχε ἐπιχρύσωση... Οἱ αὐτοκράτορες καί οἱ πλούσιοι Ρωμαῖοι, ἀφοῦ πρῶτα ἔσβηναν τά ἐπιγράμματα ἀπό τίς βάσεις τῶν ἀγαλμάτων, ἔκοβαν τά κεφάλια καί στή θέση τους ἔβαζαν τό μαρμάρينو ὁμοίωμα τοῦ δικοῦ τους κεφαλιοῦ»¹⁹.

Ἄς σημειωθεῖ, ὅτι ἡ μαρτυρία τοῦ Πανσανία πρέπει νά θεωρηθεῖ ὡς ἰδιαίτερος βαρύνουσα, ἀφοῦ τό ἔργο του «Περιήγησις τῆς Ἑλλάδος», ἔχει γραφεῖ μεταξύ τῶν ἐτῶν 160 καί 180 μ. Χ.

Αὐτά, λοιπόν, μᾶς πληροφοροῦν οἱ ἴδιοι οἱ ἐκπρόσωποι τῶν ἑλληνικῶν «νεοεθνικῶν» ρευμάτων, ἐνῶ καταγγέλλουν συγχρόνως τόν Χριστιανισμό ὡς τόν μοναδικό διώκτη καί καταστροφέα ἀρχαίων ναῶν, ἀγαλμάτων καί βιβλιοθηκῶν. Δηλαδή, οἱ Ρωμαῖοι δέν κατέστρεψαν τοὺς ἀρχαίους ναοὺς ἀφήνοντας «μόνον τοὺς λίθους»; Οἱ ρωμαῖοι αὐτοκράτορες δέν ἀποκεφάλιζαν τά ἀγάλματα γιά νά ἀντικαταστήσουν τίς κεφαλές τους μέ τά ὁμοιώματα τῶν δικῶν τους «ἄμυαλων» κεφαλῶν; Δέν ἔκαψαν βιβλία καί βιβλιοθήκες²⁰, δέν ἔφεραν «ἔς ἔδαφος» τά ἀριστουργήματα τῆς ἑλληνικῆς τέχνης ἀλλά καί αὐτόν τό ἴδιο τόν ἑλληνικό πολιτισμό; Καί ὅλα αὐτά τά ἔκαναν **μόνον** οἱ Βυζαντινοὶ αὐτοκράτορες καί οἱ χριστιανοί; Ἄν εἶναι δυνατόν αὐτό νά λέγεται ἱστορία καί ἀντικειμενικότητα!

Καί δέν πρέπει νά λησμονοῦμε ὅτι οἱ Χριστιανοί, μέχρι καί τίς ἡμέρες τοῦ Μ. Κωνσταντίνου, ὄχι μόνον βρίσκονταν κάτω ἀπό φρικτοὺς καί αἱματηροὺς διωγμούς, πού ἀνέδειξαν 11 ἑκατομμύρια μάρτυρες τῆς Πίστεως μέσα στοὺς τρεῖς πρώτους χριστιανικοὺς αἰῶνες ἀλλά καί ἀποτελοῦσαν τόν 4ο μ. Χ. αἰῶνα **τό 5% μόνον** τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Ρωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας, ποσοστό πού δέν ἄλλαξε σημαντικά ἀκόμη καί τοὺς πρώτους χρόνους μετά τήν ἐπικράτηση τοῦ Χριστιανισμοῦ. Διερωτᾶται κανεῖς: ἄραγε τόν 4ο αἰῶνα, πού ἄρχισε νά ἐπικρατεῖ ὁ

¹⁸ Μάρ. Μαμανέα, Ἡ Λεηλασία μιᾶς ἀμύθητης καλλιτεχνικῆς κληρονομιάς. Ἡ ἀργυρολογία καί ἀπολιτισία τῶν Ρωμαίων, περιοδ. «Δαυλός», τ. 241, σσ. 15553-4.

¹⁹ Βασ. Μισύρη, Οἱ βάρβαροι κυτπάνε τήν Ἑλλάδα, «Ἐς ἔδαφος φέρειν», περιοδ. «Ἰχώρ», τ. 27, σ. 52.

²⁰ Γιά τήν τύχη τῶν Βιβλιοθηκῶν, βλ. ἄρθρο: Ἐκαψαν οἱ Χριστιανοί τήν περίφημη Βιβλιοθήκη τῆς Ἀλεξάνδρειας ἀπό μένος, μῖσος καί λύσσαν κατά τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς καί λατινικῆς γραμματείας, περιοδ. «Ἐκ τοῦ περισσοῦ τῆς καρδίας», διμην. περιοδικόν φυλλάδιον Ἰ. Ν. Ἀγ. Στεφάνου Ν. Ἰωνίας, τ. 28.

Χριστιανισμός, ὅλοι αὐτοί οἱ κατεστραμμένοι ναοί, τὰ ἱερά, καί τὰ ἀγάλματα εἶχαν πάλι ἀνακατασκευασθεῖ;

Ἡ ἱστορική ἀλήθεια ὅμως εἶναι ὅτι, ὅσοι σώζονται ἀπό τούς ἀρχαίους ναούς οἱ περισσότεροι τό ὀφείλουν στό γεγονός ὅτι πέρασαν στή χρήση τῶν Χριστιανῶν. Ἄν σώζεται σήμερα ὁ Παρθενώνας - τό σπουδαιότερο ἀρχαιοελληνικό μνημεῖο - ὁ ναός τοῦ Ἡφαίστου (Θησεῖο), τό Ἐρεχθεῖο, τό ὠρολόγιο τοῦ Κυρρήστου καί τόσοι ἄλλοι ναοί στόν Ἑλλαδικό χῶρο καί ἔξω ἀπ' αὐτόν, αὐτό ὀφείλεται στό ὅτι μετατράπηκαν σέ χριστιανικούς ναούς. Πολλά δέ ἀπό τὰ ἀριστουργήματα τέχνης πού διασώθηκαν καί κυρίως ἀγάλματα, ὀφείλουν τή διάσωσή τους στή μεταφορά τους στήν Κωνσταντινούπολη γιά τή διακόσμησή της.

Παρατηρεῖ ὁ κ. Ἰωάν. Τσέντος: «Οἱ υζαντινοὶ φύλασαν ὅλους αὐτούς τούς θησαυρούς ἐνλαβικά, καί τούς θεωροῦσαν στολίδι τῆς πρωτεύουσάς τους, πρᾶγμα πού ἀποδεικνύει πρῶτον μὲν ὅτι δέν ἔτρεφαν αὐτό τό ὑποτιθέμενο μῖσος πρὸς ὅ,τι τό ἀρχαῖο, ἀλλά θεωροῦσαν αὐτὰ τὰ ἀγάλματα μέρος τῆς πολιτιστικῆς τους κληρονομιάς, καί δεύτερον ὅτι εἶχαν τήν αἰσθητική πού τούς ἐπέτρεπε νά ἐκτιμήσουν τήν ὁμορφιά καί τήν ἀξία τους... δέν θά ἦταν ὑπερβολή νά πεῖ κανεὶς πῶς ὅποιο μνημεῖο τοῦ ἀρχαίου ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ σώζεται σήμερα στήν Ελλάδα, ὀφείλει τή σωτηρία του στήν προστατευτική ἀσπίδα τοῦ υζαντίου»²¹.

Δέν εἶναι λοιπόν δυνατόν νά καταλογισθεῖ ἡ εὐθύνη τῶν σημερινῶν ἐρειπίων ἀρχαίων ναῶν στους Χριστιανούς. Μήπως δέν ὑπάρχουν σήμερα καί ἀναρίθμητοι Χριστιανικοὶ ναοὶ ἐρειπωμένοι ἢ ἐξαφανισμένοι; Ἀπό τὰ μέσα τοῦ 4ου αἰ. ἕως καί τόν 6ο αἰ. μ.Χ., μόνο στήν Ἀθήνα καί τὰ περὶχωρα, ὑπῆρχαν εἰκοσιδύο χριστιανικὲς Βασιλικές. Πολλές ἀπ' αὐτές εἶναι γνωστὲς σήμερα μόνον ἀπὸ τὰ ἐρείπιά τους. Ἀσφαλῶς οἱ παλαιοχριστιανικὲς αὐτές Βασιλικές δέν ὀφείλουν τήν ἐρήμωσή τους σέ ἀντιχριστιανούς διῶκτες καί καταστροφεῖς. Ὁ χρόνος, ἡ φθορά, τὰ φυσικά φαινόμενα συνετέλεσαν στήν ἐρήμωσή τους, καίτοι οἱ χριστιανοὶ πού τίς οἰκοδόμησαν, ὄχι μόνον ὑπῆρχαν τότε γιά νά τούς χρησιμοποιήσουν στή λατρεία τους ἀλλὰ καί ἀποτέλεσαν πλεόν τό μόνο θρησκευτικό στοιχεῖο τῆς Ἑλλάδος. Ὡς παραδείγματα μερικῶν ἀπὸ τίς πολλές ἐρειπωμένες παλαιοχριστιανικὲς Βασιλικές, πού δέν ὑπάρχουν σήμερα, ἀναφέρομε τίς Βασιλικές τῆς Ἀγίας Τριάδος (δυτικά τοῦ Παρθενώνα), τοῦ Ἀσκληπιείου (νότια τοῦ βράχου τῆς Ἀκρόπολης), τοῦ Ἀγ. Διονυσίου τοῦ Ἀρεοπαγίτη (δυτικά τῆς Ἀκρόπολης), τοῦ Ἰλισσοῦ (ἀνατολικά τῶν Σητλῶν τοῦ Ὀλυμπίου Διός - Ἀρδηττοῦ), τοῦ Ὀλυμπεῖου

²¹ Ἰωάν. Τσέντου, Χριστιανισμός καί ἀρχαία ἑλληνική τέχνη, περιοδ. «Ἀκτίνες», τ. 624, σσ. 256-257.

(βόρεια τῶν Στήλων τοῦ Ὀλυμπίου Διός), τῆς Παναγιᾶς τῆς Πέτρας (στόν Ἰλισσό) κ.ἄ.²².

Θέλουν νά ἀγνοοῦν, δηλαδή, οἱ σύγχρονοι «παγανιστές» ὅτι οἱ περισσότεροι ἀρχαῖοι ναοί, ὅπως καί οἱ παλαιοχριστιανικοὶ ἀργότερα, καταστράφηκαν ἀπό κατακτητές, ἀπό πολεμικές συγκρούσεις, ἀπό λεηλασίες καί πυρκαγιές, ἀπό σεισμούς καί θεομηνίες καί ἄλλα φυσικά φαινόμενα.

Οἱ ἰσχυρισμοὶ τῶν σημερινῶν πολυθεϊστῶν, ἀποδεικνύονται λοιπόν μεροληπτικοί, ἀντιϊστορικοί, προκατειλημμένοι, καί ἀστήρικοι. Γενικεύουν αὐθαίρετα ἀκραῖα καί μεμονωμένα περιστατικά καί διαστρεβλώνουν βάνουσα τήν ἱστορική ἀλήθεια. Ἐπαναλαμβάνομε, ὅτι δέν ἀρνούμαστε περιπτώσεις βίαιης συμπεριφορᾶς καί φανατισμοῦ ἀπό μέρους τοῦ Χριστιανικοῦ ὄχλου καί καταστροφές ναῶν καί ἀγαλμάτων. Ὑπάρχουν περιπτώσεις πού οἱ καταπιεσμένοι Χριστιανοὶ κατέστρεψαν ἀρχαίους ναοὺς καί ἀγάλματα. Ὅμως αὐτό δέν σημαίνει ὅτι μπορούμε νά γενικοποιοῦμε τά πράγματα καί νά ἀποδίδουμε τή φυσική φθορά τῆς ἀρχαιοελληνικῆς θρησκείας καί τῶν ἱερῶν της σέ μιά τακτική καί σ' ἓνα «σχέδιο» τοῦ Χριστιανισμοῦ γιά τήν ἐπικράτησή του.

Ὅπως σημειώνει ὁ κ. Ἰωάν. Τσέντος, «εἶναι ἐντελῶς σαφές ὅτι κανεὶς δέν μπορεῖ νά ἀποκλείσει τό ἐνδεχόμενον νά ὑπῆρξαν ἐκείνη τήν ἐποχή καί κάποιες ἐκδηλώσεις φανατισμοῦ. Ὁ ἰσχυρισμός ὅμως ὅτι οἱ χριστιανοὶ καί τό υζάντιο προέβησαν φερ' εἰπεῖν σέ συστηματική καταστροφή τῶν ἀρχαίων ἀγαλμάτων, ἀποτελεῖ ἀσύστολο ψεῦδος»²³.

Ὁ μακαριστός Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν Χριστόδουλος παρατηρεῖ: «Ὅπωςδήποτε, οἱ καταστροφές τῶν εἰδωλολατρικῶν ναῶν στήν Ελλάδα δέν ὀφείλονταν σέ θρησκευτικές συγκρούσεις. Ἡ Ελλάδα εἶχε σέ πολύ μεγάλο βαθμό ρημάξει καί καταστραφεῖ, πρὶν τήν ἀναγνώριση τοῦ χριστιανισμοῦ ὡς θρησκείας, ὅταν ἀκόμη οἱ χριστιανοὶ ἦσαν θύματα μεγάλων διωγμῶν ἢ καί δέν εἶχαν κἀν ἐμφανισθεῖ στήν ἱστορία. Ἦδη στήν ἐλληνιστική ἐποχή, δέν εἶναι λίγες οἱ πόλεις πού εἶχαν μετατραπεῖ σέ μικρή ομάδα χαμόσπιτων, μέ σπασμένα ἀγάλματα καί ἐρειπωμένους ναοὺς.

«Τό μαντεῖο τῆς Δωδώνης εἶχε σταματήσει πρὸ πολλοῦ νά λειτουργεῖ καί ἦταν ἐρείπια, μᾶς πληροφορεῖ ὁ Στράβων στά Γεωγραφικά του, τά ὅποια εἶχαν ἤδη ὀλοκληρωθεῖ περίπου τό 7 π.Χ. Ὁ Στράβων, ἐπισημαίνει μάλιστα ὅτι ὄχι μόνο τό μαντεῖο τῆς Δωδώνης, ἀλλά καί ὅλα τά ἄλλα μαντεῖα τῆς Ελλάδος εἶχαν οὐσιαστικά σβῆσει στά χρόνια του»²⁴.

Ὁ καθηγητής κ. Βασ. Μπακοῦρος σημειώνει: «Ὅπως ἀποδεικνύει ἡ ἔγκυρη ἐπιστημονική ἔρευνα μέ βάση ἀρχαιολογικά εὐρήματα (..., βλ. Ν.

²² Βλ. ἔνθετο τοῦ περιοδικοῦ «Τόλημη», «Παλαιοχριστιανικές Βασιλικές Ἀθηνῶν». Καί π. Βασ. Γεωργόπουλου, Οἱ νεοπαγανιστικές φαντασιώσεις καί τά ἱστορικά δεδομένα, μέρη Η' καί Θ', ἐφημερ. «Στύλος Ὁρθοδοξίας», φφ. 89, 90.

²³ Ἐνθ. ἀνωτ. σ. 255.

²⁴ Χριστοδούλου Παρασκευαῖδη Ἀρχιεπ. Ἀθηνῶν, Ἑλληνισμός προσήλυτος. Ἡ μετάβαση τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἀπό τήν ἀρχαιότητα στό χριστιανισμό, σ. 111.

Παπαχατζή, *Η θρησκεία στην αρχαία Ελλάδα*, Εκδοτική Αθηνών, Αθήνα 1996) τὰ περισσότερα εἰδωλολατρικά ἱερά ἢ ναοὶ δὲν καταστράφηκαν οὔτε μετασκευάστηκαν σὲ χριστιανικά τεμένη, ἀπλῶς ἐγκαταλείφθηκαν»²⁵.

Καὶ ὁ π. Γεώργ. Μεταλληνός ὑπογραμμίζει: «Τὶς παρατηρούμενες καταστροφές ἀποδίδουν οἱ ἀρχαιολόγοι στοὺς σεισμούς, τὶς βαρβαρικές ἐπιδρομές (40 - 60 αἰ.) καὶ τὴν ἐγκατάλειψη. Τὰ ἀρχαῖα μνημεῖα τῶν Ἀθηνῶν καὶ τῶν Δελφῶν ἔμειναν ἀπείραχτα ἀπὸ τοὺς χριστιανούς. Ἡ μετατροπὴ τους σὲ χριστιανικὲς ἐκκλησίες δείχνει περίτρανα τὴ συνείδηση τῆς ἱστορικῆς συνέχειας. Ὅσο καὶ ἂν αὐτὸ δὲν ἱκανοποιεῖ τοὺς σημερινούς ἀρχαιολάτρεις²⁶».

Σὲ ἐπιστολὴ τοῦ πρὸς τὸν π. Γεώργιο Μεταλληνό, ὁ ἀρχαιολόγος Ἄγγ. Χωρέμης γράφει: «Αὐτὸ πού πράγματι ἔγινε εἶναι καταστροφές καὶ ἀκρότητες σὲ τοπικὸ ἐπίπεδο, ἀπὸ φανατικούς ἐκκλησιαστικούς καὶ πολιτικούς παράγοντες, κυρίως ἐναντίον ἀγαλμάτων ἀρχαίων θεοτήτων μὲ συνηθέστερο τὸ φαινόμενο τῆς ρινοκοπῆς καὶ καταστροφῆς τῶν προσώπων. Οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ ἐξαγρίωναν τὸν ὄχλο, πρᾶγμα ὄχι δύσκολο, ἂν σκεφτοῦμε ὅτι μόλις 75-80 χρόνια χωρίζαν τὴν ἐποχὴ αὐτὴ ἀπὸ τοὺς φοβεροὺς διωγμοὺς τῶν Διοκλητιανοῦ καὶ Γαλερίου (+311) καὶ 55-60 χρόνια ἀπὸ τὸν “ἡπιώτερο” διωγμὸ τοῦ Λικινίου (310-324)· τὸν ἐξαγριωμένο αὐτὸν ὄχλο τὸν ἐξαπέλυαν νὰ κάψει καὶ νὰ καταστρέψει ὅ,τιδήποτε “ἐθνικό” εὑρίσκε μπροστὰ του. Αὐτὸ ὅμως οὐδέποτε ὑπῆρξε πολιτικὴ τοῦ Μεγάλου Θεοδοσίου καὶ, ὅταν ἔγινε, προσπάθησε νὰ τὸ σταματήσει καὶ νὰ τὸ θεραπεύσει»²⁷.

Κλείνομε τὴν σύντομη αὐτὴ ἐπισκόπηση μὲ τὶς ἐπισημάνσεις τοῦ κ. Θαν. Παπαθανασίου, σὲ ἐμπεριστατωμένη μελέτη του δημοσιευμένη στὸ περιοδικό «Σύναξη». Μεταξὺ τῶν ἄλλων, γράφει: «σὲ ὅλο τὸ σῶμα τῶν ἱερῶν κανόνων...ἀπουσιάζουν ἀπολύτως κανόνες πού νὰ ἐπιβάλλουν τὸν “ἐκχριστιανισμό” τῶν ἐθνικῶν καὶ σχεδόν ἀπολύτως κανόνες πού νὰ ἐπιτάσσουν τὴν καταστροφὴ τῶν παγανιστικῶν ἱερῶν». Γιά τὶς διατάξεις νη' καὶ πδ' τῆς Συνόδου τῆς Καρθαγένης (419 μ.Χ.), μὲ τὶς ὁποῖς ζητεῖται ἀπὸ τοὺς βασιλεῖς νὰ ἐξαλείψουν «τὰ ἐγκαταλείμματα τῶν εἰδώλων τὰ κατὰ πᾶσαν τὴν Ἀφρικὴν», παρατηρεῖ ὅτι «πρόκειται γιὰ τοπικοῦ χαρακτήρα πρωτοβουλία, πού ἀφοροῦσε συγκυρίες τῆς λατινικῆς Ἐκκλησίας στὴ ὄρεια Ἀφρικὴ». Ἡ ἴδια σύνοδος, ἐξ ἄλλου, ζητοῦσε ἀπὸ τοὺς ἐπισκόπους νὰ καταστρέψουν καὶ τὰ «χριστιανικά ναῖδρια», πού εἶχαν ἀνεγερθεῖ αὐθαίρετα ἀπὸ δεισιδαίμονες χριστιανούς (κανὼν πγ')²⁸.

Εἶναι, λοιπόν, φανερό ὅτι ἐθελοτυφλοῦν, οἱ σύγχρονοι «ἐθνικοί», προσπαθώντας ἐπίμονα νὰ βροῦν ὀργανωμένο «σχέδιο» τῶν Χριστιανῶν γιὰ τὴν καταστροφὴ τῶν ἀρχαίων ναῶν καὶ μεθοδεύσεις πού δὲν

²⁵ Βασ. Μπακούρου, Ἀπάντηση σὲ ἐπιστολές, περιοδ. «Τρίτο Μάτι», τ. 93, ἔνθετο σ. 9.

²⁶ π. Γεωργ. Μεταλληνού, *Παγανιστικός Ἑλληνισμός ἢ Ἑλληνορθοδοξία*, σ. 132.

²⁷ Αὐτόθι, σ. 158.

²⁸ Θαν. Παπαθανασίου, (Αὐτο)Κριτικὴ ἐρμηνεῖα τῆς καταστροφῆς παγανιστικῶν ἱερῶν ἀπὸ χριστιανούς, περιοδ. «Σύναξη», τ. 69, σ. 63.

ἀρμόζουν οὔτε συνάδουν μέ τόν χαρακτήρα τοῦ Χριστιανισμοῦ. Δέν θέλουν νά ἀναγνωρίσουν τό κύριο αἴτιο, δηλαδή τή φυσική φθορά τῆς ἀρχαίας πολυθεϊστικῆς θρησκείας, πού ἐπέφερε τήν ἐγκατάλειψη καί τήν ἐρήμωση. Μπροστά στήν παρακμή καί τήν ἀπόρριψη τῆς ἀρχαίας θρησκείας τοῦ «Δωδεκάθεου», οἱ ἀρχαῖοι πρόγονοί μας ἐγκατέλειψαν, μαζί μέ τήν πολυθεϊστική πίστη καί τά ἱερά τῆς λατρείας τους. Ἡ ἐγκατάλειψή τους, ὅμως, στίς περισσότερες περιπτώσεις - πλήν τῶν περιπτώσεων πού ἀναφέραμε παραπάνω - ἔφερε καί τήν ἐρήμωσή τους καί ὄχι κάποιο ὀργανωμένο «σχέδιο» τῶν Χριστιανῶν.